

» formamur a gloria in gloriam, tanquam a Domini spiritu¹. » Et in Psalmis dicit : « Vacate, et videte, quia » ego sum Dominus². » Tunc ergo optime videbitur, quando summe vacabitur. Quando autem summe vacabitur, nisi cum transierint tempora laboriosa, tempora necessitatum, quibus modo obstricti sumus, quandiu terra parit homini peccatori spinas et tribulos, ut in sudore vultus sui manducet panem suum? Temporibus ergo terreni hominis omni ex parte transactis, et die cœlestis hominis omni ex parte perfecto, summe videbimus, quia summe vacabimus. Finita enim corruptione et indigentia in resurrectione fidelium, non erit propter quod laboretur. Quasi enim diceretur: Recumbite et manducate; ita dictum est : « Vacate et videte. » Vacabimus ergo et videbimus Deum sicuti est; et videntes laudabimus Deum. Et hæc erit vita sanctorum, hæc actio quietorum, quia sine defectu laudabimus. Non uno die laudabimus : sed sicut dies ille non habet terminum temporis, ita laus nostra non habebit terminum cessationis, et ideo in sæcula sæculorum laudabimus. Audi etiam hoc Scripturam dicentem Deo, quod nos desideramus : « Beati qui habitant in domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te³. » Conversi ad Dominum, ipsum deprecemur pro nobis et pro omni plebe sua astante nobiscum in atriis domus suæ : quam custodire protegereque dignetur : per Jesum Christum filium ejus Dominum nostrum, qui cum eo vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

¹ 2 Cor. III, 18. — ² Psal. XLV, 11. — ³ Id. LXXXIII, 5.

SERMO CCCLXIII⁴.*De Cantico Exodi.*

I. SENSUM nostrum, fratres charissimi, in Scripturis sanctis considerandis atque tractandis regere debet earumdem Scripturarum manifestissima auctoritas; ut ex eis quæ aperte dicta sunt ad nutriendos nos, ea quæ obscurius dicta sunt ad exercendos nos, fideliter disserantur. Quis enim audeat aliter exponere sacramenta divina, quam corde atque ore apostolico prædicatum atque præscriptum est? Dicit autem apostolus Paulus : « Nolo » vos ignorare, fratres, quia patres nostri omnes sub nube » fuerunt, et omnes per mare transierunt, et omnes in » Moyse baptizati sunt, et in nube, et in mari; et omnes » eandem escam spiritalem manducaverunt, et omnes » eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem » de spiritali consequente eos petra; petra autem erat » Christus. Sed non in plurimis eorum beneplacitum est » Deo. Prostrati enim sunt in deserto. Hæc autem figuræ » nostræ factæ sunt, ut non simus cupientes mala, sicut et » illi cupierunt. » Et paulo post : « Omnia hæc, inquit, » in figura contingebant illis : scripta sunt autem ad correctionem nostram, in quos finis sæculorum devenit². »

II. Hinc itaque, dilectissimi, nullus fidelium dubitaverit, transitum illius populi per mare Rubrum figuram fuisse baptismi nostri : ut a diabolo et angelis ejus, qui nos, tanquam Pharaon et Ægyptii, luto carnis obnoxios

¹ Alias 2 ex Sirmundianis. — ² 1 Cor. X, 1-11.

velut laterum operibus atterebant, duce Domino nostro Jesu Christo, cujus tunc figuram Moyses gerebat, per baptismum liberati: « Cantemus Domino: gloriose enim » magnificatus est; equum et equitem projecit in mare¹. » Nobis enim mortui sunt, qui nobis jam dominari non possunt: quoniam ipsa delicta nostra, quæ nos illi subditos fecerant, lavacro gratiæ sanctæ liberatis nobis, tanquam in mari submersa atque deleta sunt. « Cantemus » ergo Domino: gloriose enim magnificatus est; equum et » equitem projecit in mare, » superbiam et superbum delevit in baptismo. Jam quippe humilis subditus Deo cantat hoc canticum. Nam superbo gloriam suam quærenti, et se magnificanti, non est gloriose magnificatus Dominus. Justificatus autem impius, credendo in eum qui justificat impium, ut deputetur fides ejus ad justitiam, ut justus ex fide vivat; ne ignorans Dei justitiam, et suam volens constituere, justitiæ Dei non sit subjectus; verissime cantat adiutorem et protectorem sibi Dominum in salutem, Deum suum, quem honorificat. Neque enim est ex illis elatis, qui cognoscentes Deum, non sicut Deum honorificaverunt. Dicit itaque, « Deus patris mei. » Deus est enim patris Abraham, qui credidit Deo, et deputatum est illi ad justitiam. Et ideo parvuli, non de nostra justitia præsumentes, sed de ipsius gratia, magnificamus Dominum, quoniam ipse « Conterit pugnas, » qui pax est nostra. Et ideo « Dominus nomen est illi²: » cui dicimus apud Isaïam: « Posside nos³. » Dominus nomen est illi. » Non eramus, et fecit nos: perieramus, et invenit nos: vendideramus nos, et emit nos. « Dominus nomen est illi. » Currus Pharaonis et exercitum ejus projecit in mare⁴. » Et exaltationes sæculares, et catervas innumerabilium peccatorum, quæ in nobis diabolo militabant, delevit in

¹ Exod. xv, 1. — ² Ibid. 3. — ³ Isaï. xxvi, 13. — ⁴ Exod. xv, 4.

baptismo. « Ternos stratores¹ » curribus imposuerat, qui nos timore doloris, timore humiliationis, timore mortis, persequendo terrebant. Hæc omnia submersa sunt in Rubro mari, quia illi consepulti sumus per baptismum in mortem, qui pro nobis flagellatus, exonoratus, et occisus est. Ita Rubro pelago omnes hostes operuit, qui cruenta morte, qua nostra peccata consumerentur, baptismum consecravit. Quod si hostes nostri devenerint in profundum tanquam lapis, illos solos possidet; et cum illis solis est duritia diaboli, de quibus scriptum est: « Peccator » cum in profundum venerit malorum, contemnit². » Non enim credunt dimitti sibi posse quæ fecerunt: et ea desperatione gravius altiusque merguntur. Sed, « Dexteram » tuam, Domine, glorificata est in virtute, dextera manus » tua, Domine, confregit inimicos, et multitudine majestatis tuæ, Domine, contrivisti adversarios. Misisti quippe » iram tuam, et comedit eos tanquam stipulam³. » Timuimus enim te nascentem⁴, et credidimus in te, et omnia delicta nostra consumpta sunt. Nam quare « Per spiritum » iræ Domini divisa est aqua, et gelaverunt tanquam » murus aquæ, gelaverunt fluctus in medio mari⁵; » cum in ista divisione aquæ, gelantibus fluctibus, via patuerit populo liberato. Cur ergo non potius per spiritum misericordiæ Domini divisa est aqua? nisi quia terror iræ Dei, quam contemnit ille peccator, qui venit ad profundum malorum, ipse compellit ad baptismum, ut per aquam non præfocantem, sed transeuntes per viam liberemur? « Dixit inimicus: Persequar, et comprehendam; partibor » spolia, et replebo animam meam; interficiam gladio » meo, dominabitur manus mea⁶. » Neque intelligi inimicus vim Dominici sacramenti, quæ est in baptismo

¹ Apud LXX. τριστάτας. — ² Prov. xviii, 3. — ³ Exod. xv, 6, 7. — ⁴ *For te* irascentem. — ⁵ Exod. xv, 8. — ⁶ Ibid. 9.

salutari, eis qui credunt et sperant in eum: et adhuc putat etiam dominari baptizatis posse peccata, quoniam carnis fragilitate tentantur, nesciens ubi, et quando, et quomodo perficiatur plena totius hominis renovatio, quæ in baptismo inchoatur, et præsignatur, et spe certissima jam tenetur. Tunc enim et mortale hoc induet immortalitatem, et evacuato penitus omni principatu et potestate, erit Deus omnia in omnibus. Nunc autem, quandiu corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, dicit inimicus: « Persequar, et comprehendam. Sed misisti spiritum » tuum, et operuit eos mare¹. » Modo non dicitur spiritus iræ Dei, quando mare operuit inimicos: et paulo ante dictum est: « Per spiritum iræ tuæ divisa est aqua: » cum per hoc potius transiens Dei populus liberatus sit. Sed nimirum videtur Deus non irasci, cui sunt impunita peccata, et magis ingravescit. Unde plumbo comparatus in profunda descendit, tanto magis, quanto magis videt eos qui per fidem justificati sunt, et pro spe futuræ vitæ præsentia mala tolerant, in laboribus vivere, in quibus eos perferendis confirmat Spiritus Dei. Misit ergo Deus Spiritum suum ad consolandos et exercendos in laboribus justos; et operuit mare impios, non solum putantes nihil interesse inter se et illos; sed potius æstimantes illis esse iratum Deum, qui tantis tribulationibus affligerentur, sibi autem propitium, qui tantis prosperitatibus lætarentur. « Ita descenderunt tanquam plumbum in aquam » validissimam. Quis similis tibi in diis, Domine; quis » similis tibi? gloriosus in sanctis, » qui non gloriantur in se: « Mirabilis in majestatibus, qui facis prodigia. » Hæc enim quæ tunc facta sunt, futurum aliquid prænuntiabant, quoniam figuræ nostræ fuerunt. « Extendisti dexteram tuam, transvoravit eos terra². » Nullum certe

¹ Exod. xv, 10. — ² Ibid. 11, 12.

Ægyptiorum illo tempore terræ hiatus absorbuit; aqua cooperti sunt, in mari perierunt. Quid est ergo: « Extendisti dexteram tuam, transvoravit eos terra? » An recte intelligimus dexteram Dei eum, de quo Isaias dicit: « Et » brachium Domini cui revelatum est¹? » Ipse est enim unicus Filius, cui non pepercit Pater, sed pro omnibus nobis tradidit illum. Atque ita in cruce extendit manum suam dexteram, et transvoravit impios terra, cum se victores, et illum contemptibilem putabant. « Terra enim » tradita est in manus impii, et faciem judicum ejus operuit², » id est, Divinitatem ejus. Ita gubernavit Dominus populum suum, tanquam illo ligno portatum, ubi terra, id est, caro Domini extenta impios transvoravit. Neque enim navi transivit populus mare, ut « Gubernasti » proprie diceretur. Sed « Gubernasti justitia tua populum » tuum, » non præsumptem de justitia sua, sed ex fide viventem sub gratia tua: « Populum tuum hunc, quem » liberasti³. Novit enim Dominus qui sunt ejus⁴. »

III. « Exhortatus es in virtute tua, » id est, in Christo tuo. Quia quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Et si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit in virtute Dei. « Exhortatus es in virtute tua, et in refectioe sancta tua. » In eo quippe quod carnis mortalitas in illo refecta est per resurrectionem, et in illo jam corruptibile hoc induit incorruptionem, exhortati sumus in futurum sperantes, et propter hæc omnia præsentia tolerantes. Restat enim post baptismum transitus per eremum, per vitam quæ agitur in spe, donec veniamus ad terram promissionis, terram viventium ubi nobis est portio Dominus, in æternam Jerusalem; quo donec veniamus, tota ista vita eremus nobis est, et tota tentatio. Sed in eo qui vicit sæculum, vincit omnia populus Dei. Nam sicut in baptismo,

¹ Isai. LIII, 1. — ² Job. ix, 24. — ³ Exod. xv, 13. — ⁴ 2 Tim. ii, 19.

tanquam hostes a tergo insequentes, præterita peccata delentur: sic post baptismum, in itinere vitæ hujus, cum escam spiritalem manducamus, et potum spiritalem bibimus, omnia nobis adversantia superamus. Terruit quippe inimicos viæ nostræ nomen Imperatoris nostri. Prius enim surrexit ira gentium ad perdendum nomen christianum; ubi autem ira nihil potuit, conversa est in dolorem, et magis magisque fide crescente atque occupante omnia, dolor conversus est in timorem; ut et superbi hujus sæculi tanquam volatilia coeli, sub umbra oleris illius, quod ex minutissimo grano sinapis multum crevit, refugium protectionemque conquirant. Sic et in hoc cantico, ubi commemorantur ea, quæ tunc in figura contingebant in illis, servatus est ordo iræ, doloris, et timoris gentium. « Audierunt, inquit, gentes, et iratæ » sunt; dolores comprehenderunt habitatores Philistiim. » Tunc festinaverunt, id est, conturbati sunt, duces » Edom, et principes Moabitarum: apprehendit eos tremor: tabuerunt omnes inhabitantes Chanaan. Incumbat in eos tremor, et timor magnitudinis brachii tui. » Fiant tanquam lapides, donec transeat populus tuus, » Domine, donec transeat populus tuus hic, quem acquisisti¹. » Sic factum est, sic fit. Admiratione stupentes tanquam lapides fiunt inimici Ecclesiæ, donec transeamus ad patriam. Sed et qui resistere tentaverint, sicut tunc Amalech extentis manibus Moysi, ita nunc in signo crucis Dominicæ superantur. Atque ita introducimur, atque plantamur in monte hæreditatis Domini, qui ex parvo lapide, quem vidit Daniel, crevit et implevit universam terram². Hæc præparata est habitatio Domini. Templum enim Dei sanctum est, et sanctificatio domus ejus quæ ab ipso est. « Templum enim Dei sanc-

¹ Exod. xv, 14-16. — ² Dan. 11.

» tum est, ait Apostolus, quod estis vos¹. » Et ne quisquam respiceret ad terrenam Jerusalem; ubi templum istud figuram quamdam temporaliter gessit, sicut oportuit, significavit de regno æterno se dicere, quod est æterna hæreditas Dei, æterna Jerusalem. Secutus enim ait: « Quæ præparaverunt manus tuæ, Domine, qui » regnas semper, et in sempiternum, et adhuc². » Estne quid ultra quam « In sempiternum? » Quis hoc dixerit? Cur ergo addidit, « Et adhuc? » Forte quia solet sempiternum et pro longo nimis tempore intelligi, ad hoc additum est, « Et adhuc, » ut verum sempiternum, quod sine fine est, intelligeretur. An quia regnat Deus « Semper » in coelestibus, quæ statuit in sæculum sæculi, præceptum posuit et non præteribit, « Et in sempiternum » in eis, quibus ex transgressione præcepti postea conversis peccata dimisit, et eos acquisivit ex tempore, eisque beatitudinem sine fine donavit, regnat « Et adhuc » in eos, quos sub populi sui pedibus in suppliciis justissimis ordinavit? Neque enim quisquam ejus regno subtrahitur, cujus æterna lege in distributione dandi atque reddendi et meritis præmiorum atque pœnarum, et justissima ordinatione, creaturæ cunctæ coërcentur. « Deus » enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam³. » Quia intravit equitatus Pharaonis cum curribus et ascensoribus in mare; et adduxit super eos Dominus » aquas maris. Filii autem Israël ambulaverunt per siccum, per medium mare⁴. »

IV. Hoc cantavit Moyses et filii Israël, hoc Maria prophetissa et filia Israël cum ea, hoc et nos modo, sive viri et foeminae, sive spiritus et caro nostra. « Qui enim » Jesu Christi sunt, ait Apostolus, carnem suam cruci-

¹ 1 Cor. 11, 17. — ² Exod. xv, 17, 18. — ³ Jacob. 1v, 6. — ⁴ Exod. xv, 21.

» fixerunt cum passionibus et concupiscentiis¹. » Hoc significare congruenter intelligitur tympanum, quod assumpsit Maria, ut huic cantico consonaret. In ligno enim caro extenditur, ut tympanum fiat : et ex cruce discunt suavem sonum gratiæ confiteri. Humiles ergo per baptismum facti gratiæ pietate, et extincta ibi nostra superbia, per quam superbus inimicus nobis dominabatur, ut jam qui gloriatur, in Domino gloriatur : « Cantemus Domino : » gloriose enim magnificatus est ; equum et equitem proiecit in mare². »

¹ Galat. v, 24 — ² Exod. xv, 21.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

SERMONES

AD POPULUM

CLASSIS V.

SERMONES DUBII.

SERMO CCCLXIV¹.

De Samsone.

I. SAMSON fortitudinem habuit de gratia, non de natura. Nam si fortis esset natura, cum ei capillus demeretur, fortitudo non adimeretur. Et ubi erat illa potentissima fortitudo, nisi in eo quod Scriptura dixit, « Incedebat cum illo Spiritus Domini² » Ad Domini Spiritum pertinebat illa fortitudo. In Samson vas

¹ Alias de Tempore 117. — ² Judic. xiii, 25.